

Цветелина Георгиева

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
София, България

Езикова култура

ПИШЕ СЕ ТРАНСАКЦИЯ, А НЕ ТРАНЗАКЦИЯ

През последните години голяма част от банковите термини навлизат у нас чрез английския език. Сред тях е и терминът **трансакция**, който се употребява от няколко години в български с ново значение – ‘паричен превод’.

В банкови документи, в рекламни надписи съществува колебание в начина на неговото изписване. Така например при теглене на пари от банкомат ние получаваме разписка за „наличност след **транзакция**“, т.е. след извършване на валутна операция, при която банката е посредник между две страни – финансовата институция и картодържателя. И в други документи терминът и производните от него думи в повечето случаи съдържат буквата **з**, а не **с**, сравни: *транзакционен*, а не *трансакционен* (номер), *транзакционно*, а не *трансакционно* (банкиране) и други. Като причина за изписването на първата част на думата със **з** може да се посочи широко разпространеното английско произношение на transaction [trænz'ækʃən]. Не е маловажен фактът обаче, че в английски съществува колебание в транскрипцията на латинската съставка *trans-* – в едни речници е посочено, че тя е [trænz], в други – [træs], в трети – и двете.

Каква е лексикографската преактика у нас и как трябва да се изписва терминът?

Като имаме предвид произхода на *trans-*, логично е да потърсим информация в латински. В *Латинско-българския речник* с автори М. Войнов и Ал. Милев *trāns* е определено само като предлог с две значения: 1. ‘отвъд, от другата страна, отгатък’ и 2. ‘през’ (ЛБР 1990: 272). В този речник обаче откриваме и словообразователния модел, по който у нас се образуват подобни лексеми – срвн. лат. *trāns-alpīnus*, *trāns-marīnus* и бълг. *трансалтийски*, *трансбалкански*, *транскавказки*, *трансокеански*, *трансполярен* и др. В посочените думи латинското *trāns* съвсем логично е намерило своя български облик *транс-*, т.е. буквата **с** е представена със **с**.

Противно на широко употребявания днес в писмената практика банков термин *транзакция*, в повечето български речници присъства дума, която е изписана със съгласна **с**, т.е. *трансакция*. За първи път в *Речника на чуждите думи в българския език с илюстрации и приложения* при същата дума (а не при *транзакция* – такава дума не е включена в словника) е посочено новото значение – ‘превод на парични средства (вкл. зад граница) с определена цел’ с бележка „в банковото дело“ (РЧД 1995: 663-664).

В *Речника на новите думи и значения в българския език* (РНДЗ 2001) обаче е посочена лексемата **транзакция* като *финансов термин* със значение ‘паричен превод’. Според приетата графика в речника със звезда се маркират онези „познати думи“, които „имат ново значение или когато употребата им е възобновена“ (РНДЗ 2001: 8). В предговора на Речника е посочено още, че „тези думи не се класифицират граматически, не се посочва и произходът им“, най-вероятно защото такъв вид информация може да се почерпи от други тълковни речници. Справката с речници на чуждите думи от предишния период показва, че в словниците им не е включена лексема *транзакция*, а само *юридическият термин* от латински произход *трансакция* със значение ‘съглашение, спогодба’ (срвн. например РЧД 1982: 868; РЧД 2000: 766). Може би в РНДЗ 2001

транзакция се приема за фонетичен вариант, който авторките, съобразявайки се с писмената практика, посочват в речника си. Факт е обаче, че десет години по-късно в словника на новия си лексикографски труд – *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и първото десетилетие на XXI в.)* (РНД 2010) – Емилия Пернишка, Диана Благоева и Сия Колковска включват лексема *трансакция*.

В *Новия правописен речник на българския език* (НПРБЕ 2002), издание на БАН, както и в *Речника за слятото, полуслятото и разделното писане за 21. век* (РСПРП 2003), присъства единствено *трансакция*, без да е отбелязана дублетност.

Налага се изводът, че широкото разпространение на дума с определен облик (каквто е случаят с *транзакция*) определено не е достатъчно основание за приемането ѝ в този вид като правописно издържана лексикална единица. При утвърждаване на новите думи е необходимо да се съобразяваме със спецификата и утвърдените правила в националния език. Нужно е да се отнасяме критично към езиковата (включително и „правописна“) инвазия, да проявяваме по-голяма бдителност и устойчивост към чужди думи и конструкции, за да пишем и говорим по правилата на нашия език. В този смисъл моето мнение, че е неуместно изписването на *трансакция* със *з*, се припокрива и с мнението на служителите в няколко различни банки. С оглед на това да бъдем по-точни дори е възможна замяната на *трансакция* с (*валутна*) *операция*.

✉ Цветелина Георгиева
cveti.g@avb.bg

Публикувано: 29 ноември 2010